

Autor: Samuel T. Francis

Klasická teorie elit

S klasickou teorií elit v zásadě přišli společenští a političtí teoretici **Vilfredo Pareto** a **Gaetano Mosca**, kteří tvrdí, že všechny lidské společnosti – vyjma těch zcela primitivních – ovládají organizované menšiny („elity“ či „vládnoucí vrstvy“), a že většina v jakékoliv společnosti, i takzvané demokratické, nikdy v rukou moc nedrží, a že tyto organizované menšiny se vyvíjejí ze sociopolitických skupin ovládajících tzv. „společenské síly.“ Tento termín je skutečně dosti vágní a může označovat v podstatě libovolnou ideu, techniku či instituci nadanou společenským významem – náboženství, ideologii, technologii, zbraňový systém, kontrolu nad přírodními zdroji atd. Jak vysvětluje editor Moscovy klasické knihy *Vládnoucí třída* Arthur Livingston:

Vilfredo Pareto

„Společenskou silou“ je jakákoliv lidská činnost či předpoklad se sociálním významem – peníze, půda, válečné umění, náboženství, vzdělávání, manuální práce, věda – cokoliv. Koncept je odvozen z nutnosti definovat a zařadit vládnoucí vrstvy. Člověk nebo skupina lidí vládne tehdy, když je schopna ovládat společenské síly nezbytné v daném momentě a v dané společnosti k nabytí a udržení moci. [1]

Významná společenská síla jedné historické epochy může v jiných pozbýt významu – např. **mithraismus** Římské říše, který svého času rovnocenně soupeřil s křesťanstvím, aby nakonec prohrál a ztratil důležitost, nebo kontrola technologie výroby a užívání železných zbraní v druhém tisíciletí před naším letopočtem, která nehrála roli před svým objevem, ale stala se a zůstala klíčovou technologií, kolem níž vládnoucí společenské skupiny a expanzivní společnosti budovaly svou moc po následující staletí.

Je-li společenská síla účinná při výkonu moci nebo nadvlády nad ostatními lidmi, pak skupina, která ji ovládá, a další její spojenci vytvářejí „vládnoucí vrstvu“ (**Mosca**) nebo „elitu“ (**Pareto**) a podle klasické teorie elit vládnoucí vrstva či elita standardně vykonává moc především k vlastnímu prospěchu a ve svém zájmu. Měli bychom si uvědomit, že kontrola nad „státem“ či formálním vládním aparátem představuje jen jeden ze způsobů a stát samotný je pouze jedním z palety nástrojů k výkonu moci elitami – a rozsah, v němž elity závisejí na státu, se odvíjí od jejich zájmů a povahy společenských sil pod jejich kontrolou. Elity také využívají ekonomické a kulturní moci vycházející z jejich kontroly nad ekonomickými silami či tím, co Marx označil za „nástroje výroby a směny“ (půda, kapitál, technologie, průmyslové závody,

obchod, finanční instituce atd.) i kulturními silami, které uvnitř společnosti fakticky regulují produkci a šíření informací, hodnot a myšlenek (v předmoderních společnostech především náboženství, ale také umění, literatura, hudba, učenost, věda a zábava prostřednictvím vydavatelství, vzdělávání, novinařina, rádio, film atd.) Moc vládnoucí vrstvy tedy není pouze politickou mocí v úzkém slova smyslu kontroly nad formálním státem, zvolenými a jmenovanými úřady, byrokracií a silovými orgány (ozbrojené a policejní složky), ale také strukturální, která formuje strukturu ovládané společnosti. Vládnoucí vrstva se nejčastěji pro výkon a udržení moci opírá o jeden ze segmentů společenské struktury – stát, hospodářství či kulturu – ty však nikdy nejsou zcela oddělené a volba klíčových segmentů zase závisí na jejich vlastních zájmech a přesvědčení, stejně jako na technologické a společenské úrovni vývoje společnosti a typu překážek, problémů a nepřátel, jimž čelí.

Během nabytí a výkonu moci utváří vládnoucí třída společnost a kulturu takovým způsobem, aby posílila, bránila a ospravedlnila („zracionalizovala“) svou nadvládu a toto utváření bude odrážet to, co elita chápe jako své skupinové zájmy. Činí tak v první řadě vymezením a ustanovením ideologie, které Mosca nazval definicí „politické formule,“ která ospravedlňuje stávající moc jako právoplatnou, přirozenou nebo nevyhnutelnou. Říká k tomu:

„Vládnoucí třídy nikdy neospravedlňují svou vládu výhradně faktickou držbou moci, ale pokoušejí se pro ni nalézt morální a právní opodstatnění, jež následně vydávají za logické a nevyhnutelné vyústění obecně přijímaných doktrín a přesvědčení. [3]

Ideologie či politická formule bývá dané společnosti vtisknuta prostřednictvím kulturních institucí, jež vládnoucí třída vytváří a ovládá a formulace a obrana této formule se z pohledu elit stává hlavním úkolem kultury – přinejmenším ve vztahu k vládnoucí třídě. Jak ale Mosca s Paretem uznávají, elity zpravidla „skutečně věří“ v prosazovanou ideologii a formule. Politické formule tak nejsou podle Moscy „pouhými floskulami k ošálení mas a zajištění jejich poslušnosti. Vnímat je takto by bylo velice závažnou chybou.“

Ve skutečnosti reagují na skutečnou potřebu lidské společenské přirozenosti; a tato obecně pociťovaná potřeba být ovládan s vědomím, že nejde o vládu na základě „pouhé“ hmotné a intelektuální síly, ale morálního principu, nepochybně má své praktické a skutečné dopady.

Jeden z hlavních rozdílů mezi teorií elit a zjednodušujícími spikleneckými teoriemi představuje skutečnost, že ty takřka bez výjimek předpokládají existenci skrytých skupin spiklenců, kteří nevěří v myšlenky, užívané k ošálení a manipulaci mas. Podle zastánců teorie elit se politické formule postupně stávají ideologiemi s vlastním životem, které formují chování ze svého vlastního podnětu, bez vědomého či úmyslného podvodu či kalkulace těch, kteří je přijímají.

Moscovu a Paretovu teorii elit lze snadno vysvětlit na příkladu středověké a raně novověké evropské a britské společnosti. Zde měly politickou, ekonomickou a kulturní moc v rukou z největší části feudální a postfeudální pozemková aristokracie, která z půdy čerpala jak

materiální bohatství, tak politickou a vojenskou moc skrze feudální systém a z něj odvozené instituce. Moc evropské a britské aristokracie této éry – tedy od středověku až do průmyslové revoluce – vycházela z především z vlastnictví půdy, zemědělské produkce a kulturního a politického systému, který moc pozemkové aristokracie odrážel a utvrzoval.

Vládnoucí ideologie či politická formule tohoto období byla vyjádřena doktrínou později nazvanou „velký řetězec bytí“ – teorií univerza odvozenou z Platónova učení, která ospravedlňovala hierarchii v přírodě i společnosti. Nalézáme ji napříč literaturou i myšlením doby. [4] Teprve když společenské síly pozemkového vlastnictví a z něj plynoucího bohatství a moci nahradila zkraje 19. století nově etablovaná společenská síla v podobně bohatství, vycházejícího z průmyslu a obchodu, začala starší evropská a britská aristokracie upadat. Nová elita se opírala o průmysl, obchod a bankovníctví.

Základní poučka klasické teorie elit říká, že každé lidské společnosti vládnou elity, že ve skutečnosti neexistuje nic jako politická či sociální rovnost nebo „souhlas ovládaných“ a že to, co označujeme za „demokracii,“ zůstává v každém doslovnějším smyslu z větší části iluzí. Jak při popisu úlohy elit a vládnoucích tříd v lidské společnosti napsal **James Burnham**:

Z perspektivy teorie vládnoucí třídy je společnost společností své vládnoucí třídy. Síla nebo slabost národa, jeho kultura, odolnost, prosperita či dekadence se v první řadě odvíjejí od povahy jeho vládnoucí třídy. Specifičtěji vyžaduje zkoumání, pochopení a odhadnutí budoucího osudu národa především analýzu vládnoucí třídy. Politická historiografie i politologie se tak zabývají převážně dějinami a analýzou vládnoucích tříd, jejich původem, vývojem, složením, strukturou a proměnami.[5]

Podle politologa **Jamese Meisela** musí elita projevovat tzv. „Tři C“: *uvědomění, soudržnost a spolupráci* (anglicky *Consciousness, Coherence, Conspiracy*).“ Tento vzorec je sice vcelku užitečný, ale také matoucí, zejména třetí položka. Meisel měl na mysli, že „příslušníci elity jsou si vědomi svého skupinového zájmu či zájmů; že toto vědomí vytváří či ovlivňuje explicitně či implicitně pociťovaná třídní či skupinová solidarita; a konečně, že se tato solidarita projevuje společnou vůlí k činu.“ [6] Tyto vlastnosti sice mohou zakládat sdílenou identitu a jednotu elity či vládnoucí třídy, nestačí však, aby si elita byla „vědoma“ svých skupinových zájmů a sebe samotné coby skupiny: musí být také schopná prosadit své zájmy při střetu s ostatními skupinami – tedy držet v rukou skutečnou moc. Jinými slovy by se za dvě základní charakteristiky elity/vládnoucí třídy daly označit jednota a nadvláda – jednota, protože se musí soustředit na své zájmy a shodnout se na jejich vymezení a obecné metodě jejich dosažení a nadvláda, protože musí být schopna prosadit své zájmy ve střetu s konkurenčními skupinami.

Řada současných západních sociálních teoretiků by namítla, že existence Moscou a Paretem popsané jednotné vládnoucí třídy v podmínkách vyspělé industrializované západní společnosti dneška není možná a že etablování a přežití jednotných elit typu starých

britských a evropských aristokracií brání soupeření příliš mnoha mocenských center. Tito lidé se nejčastěji hlásí k myšlence tzv. „strategických elit“ – většímu množství odlišných elit v rámci téže společnosti, které drží moc v jednotlivých sférách života společnosti, ale zároveň jedna s druhou soupeří a tímto konfliktem v podstatě vytvářejí politickou svobodu. Tak elity institucí jako korporace, odbory či vláda existují v zásadě odděleně, svébytně a údajně soupeří jedna s druhou, podobně jako politické strany a jejich elity nebo další instituce v ekonomické, politické a kulturní sféře. [7] Přestože však nepochybně nalezneme strukturální odlišnosti mezi dnešními a předindustriálními elitami, má tato verze teorie elit – často označovaná jako „pluralistický model“ – sklony nadměru zdůrazňovat rozdílnosti mezi „strategickými elitami“ a stupeň jejich vzájemného soupeření či konfliktu. Podobně také přehlíží podobnosti „strategických elit“ a společný zájem spočívající ve vyloučení jakýkoliv skupin či sociálních sil s protichůdnými zájmy, ideologií či programem z podílu na moci. Dle mého soudu tedy spočívá zásadní omyl školy „pluralistů“ či „strategických elit“ v podceňování jednoty americké vládnoucí třídy. Poznámky jako povzdechnutí George Wallace z roku 1968, že mezi Republikánskou a Demokratickou stranou „není žádný rozdíl“ („*there's not a dime's worth of difference*“), zavedenost termínu „republikrat“ označujícího splynutí obou stran a vtípek, že americká politická scéna nepotřebuje třetí, ale druhou stranu, všechny odrážejí smýšlení politicky odcizených o zásadní jednotě dvou hlavních politických nástrojů americké vládnoucí třídy.

Klasická teorie elit navíc nepopírá, že různé skupiny a části v rámci jednotné vládnoucí třídy spolu mohou nesouhlasit, soupeřit nebo se dokonce dostat do konfliktu – někdy dokonce přecházejícího do občanské války. Anglická Válka růží 15. století, občanská válka tamtéž ve století 17. i Americká revoluce konce 18. století jsou příklady ozbrojených konfliktů, které měly původ a z větší části se odehrály mezi tehdejšími elitami. K podobným střetnutím dochází tehdy, když se jednotlivé oddíly jednotné vládnoucí třídy neshodnou na svých zájmech a cestě k jejich dosažení, což následně vede k společenskému rozkladu a vnitřní válce.

I když by s tím většina mainstreamových amerických akademiků ze společenskovědních oborů nesouhlasila, klasická teorie elit prokazuje cenné služby při pokusu o zodpovězení otázky „kdo ovládá Ameriku?“ Nejvýznamnější aplikace klasické teorie elit na americké realie – teorie manažerské revoluce vyvinutá Jamesem Burnhamem – se zabývala právě tímto problémem.

Teorie manažerské revoluce

Burnham, který vzešel z prostředí marxismu konce 30. let 20. století, zformuloval teorii manažerské revoluce jako alternativu marxistických tezí, podle nichž držela moc v USA vládnoucí „kapitalistická“ třída, která měla v duchu učebnic marxistické teorie být brzy svržena proletářskou revolucí. Přestože se Burnham shodoval s marxisty na tom, že tradiční kapitalismus a jeho vládnoucí třída umírá a brzy bude nahrazen v sociální revoluci, rozcházel se s jejich přesvědčením, že společností budoucnosti bude marxisty předpovězený rovnostářský socialismus. Podle něj měla kapitalistickou elitu nahradit elita jiná, kterou označil jako „manažerskou třídu.“

„Manažerem“ v Burnhamově pojetí nebyl jednoduše člověk, který řídí instituci ve prospěch jejích majitelů – což je dnes nejčastěji používaný význam slova (např. manažer řetězce restaurací) – ani se neomezoval na vymezení toho, co dnes nejčastěji označujeme jako „podnikový management.“ Na příkladu hypotetické automobilky Burnham demonstroval, že:

Jistí jednotlivci – vedoucí pracovníci, manažeři výroby, ředitelé podniku a jejich společníci – mají zodpovědnost za vlastní technické výrobní procesy. Mají za úkol organizovat materiál, nástroje, stroje, zařízení továrny, vybavení a pracovní sílu takovým způsobem, aby výroba automobilů probíhala co nejúčinněji. Tyto lidi označují za „manažery.“ [8]

Technická odbornost je pro manažerské funkce typická, a právě vzestup její úlohy ve výrobě byl sociologickou příčinou manažerské revoluce 20. století v ekonomických organizacích.

K posunu dochází ve více ohledech: proměnou výrobních postupů se úloha managementu stává výraznější, komplexnější, specializovanější a mnohem zásadnější pro celý výrobní proces, čímž vykonavatele těchto úloh vyděluje jako samostatnou skupinu či třídu v rámci společnosti; zároveň se někdejší vykonavatelé původních funkcí managementu – buržoazie (tj. stará kapitalistická elita) – ze svých pozic stahují, takže se se funkční rozdíl odráží také mezi subjekty, které funkci vykonávají. [9]

Burnhamova „manažera“ bychom tedy mohli dnešní terminologií označit za *technokrata* – člověka, který využívá specializovaných technických dovedností ke kontrole a řízení instituce, ať už ji skutečně vlastní nebo ji má právně v držení. Burnham nepoužil tohoto označení k popisovanému typu částečně také proto, že v jeho době výraz (zpravidla psaný s velkým „T“ na začátku /v angličtině/) označoval specifické **sociálně-politické hnutí** (spojené s **Howardem Scottem**), přestože uznával, že „Technokraté vcelku očividně píší o manažerské společnosti, kde jejich ‚Technokraté‘ podobně očividně tvoří manažerskou vládnoucí třídu.“ [10]

Burnhamův termín „manažer“ zahrnoval „administrátory, experty, vedoucí inženýry, šéfy výroby, odborníky na propagandu, technokraty“ a celkově lidi s technickými dovednostmi, s jejichž využitím jsou instituce a organizace moderní společnosti řízeny – nejen velké korporace v hospodářské sféře, ale také neustále bobtnající vládní aparáty a politické a kulturní organizace 20. století: veřejné byrokracie, odborové svazy, politické strany, masmédia, finanční instituce, univerzity, nadace a další organizace masivních rozměrů, měřítko a společenské komplexity v těchto ohledech jednoznačně převyšující své předchůdce z kapitalistické éry. „Management“ – v tomto slova smyslu soustava technických a manažerských dovedností, která umožnila těmto obřím, složitým organizacím existovat a fungovat – představuje „společenskou sílu,“ jejíž kontrola umožnila zformování nové elity.

Tyto masové organizace jsou ve vztahu ke společnosti jako takové mnohem mocnější než většina jejich starších, menších a jednodušších předchůdců. Skutečnou mocí v rámci těchto

struktur pak disponují manažeři, kteří jako jediní mají dovednosti, bez nichž se řízení a fungování nových masových organizací neobejde. V prostředí soukromých korporací vlastníci akcií – bez ohledu na to, jaký vlastnický podíl soustředí ve svých rukou – jednoduše nemohou a nedokáží vykonávat nezbytné manažerské a technické úkoly, na nichž chod korporace závisí, bez toho aniž by vynaložili zvláštní úsilí osvojit si tyto manažerské dovednosti pomocí vzdělání a školení – což příliš mnoho vlastníků ze staré vyšší kapitalistické třídy nedělá. Jak píše historik hospodářství a podnikání **Alfred D. Chandler, Jr.**, který svým výzkumem podepřel velkou část Burnhamovy analýzy moderních manažerských korporací: přestože „bohaté rodiny... mají z manažerského kapitalismu prospěch,“ nenajdeme „mnoho důkazů toho, že by tyto rodiny podnikaly zásadní rozhodnutí stran chodu moderních kapitalistických podniků ani ekonomiky, jejíž součástí tvoří“ a že „příslušníci podnikatelských rodin se jen zřídka podílejí na vrcholném managementu – pokud sami nejsou vzděláním profesionální manažeři.“ [11] Historik **Geoffrey Barraclough** popisuje vzestup této nové ekonomické síly následovně:

Nové průmyslové postupy na rozdíl od těch starších vyžadují vytvoření rozsáhlých podniků a soustředění obyvatelstva v obrovských aglomeracích... Menší rodinné podniky, typické pro první fázi průmyslové revoluce (neměly) prostředky k pořízení nových, složitějších a dražších strojů (a vlastně ani dovednosti potřebné řídit organizaci takového rozsahu). [12]

Manažery však nenalezneme jen mezi korporátními elitami – lidé s technickými a řídicími dovednostmi nabývají předních rolí také v samotném státním aparátu coby manažerská byrokracie a předáci masových kulturních institucí, čímž se stávají postupem času stále jednotnější a dominantnější třídou opírající se o tytéž manažerské dovednosti, která sdílí společně vnímaný zájem a společnou mentalitu, světonázor a ideologii.

Primárním společným zájmem sjednocujícím manažerskou třídu je její potřeba rozšířit a zachovat poptávku po dovednostech a úlohách, na nichž závisí její moc a společenské odměny. Manažeři tento zájem prosazují tak, že se snaží zajistit, aby jimi kontrolované masové organizace – které vyžadují dovednosti a znalosti, kterými disponují jedině manažeři – byly zachovány a rozšířeny. Velké korporace musí ovládnout a nahradit malé podniky. Mohutný centralizovaný byrokratický stát musí nahradit menší, lokální a decentralizované vlády. Masmédia, mediální konglomeráty a obří univerzity musejí nahradit menší místní noviny, vydavatele a vyšší vzdělávací instituce. Mimoto musí také dojít k nahrazení elit, které tyto menší instituce ovládaly, v jejich roli vládnoucí třídy společnosti a diskreditaci a odmítnutí jejich ideologie a kulturních hodnot.

Manažerská revoluce se tedy odvíjí prostřednictvím dlouhodobých sociálních a politických procesů, v jejichž rámci nově se etablující manažerská třída nahrazuje starou vládnoucí vrstvu tradiční buržoazní či kapitalistické společnosti. Na institucionální úrovni na sebe tento proces bere podobu nahrazování ústavně parlamentní nebo kongresové formy vlády, upřednostňované starými elitami, novým centralizovaným státem, ovládaným byrokraty náležejícími k nové třídě. Takto nově uspořádaný stát na sebe strhává funkce, které si stále

výrazněji žádají právě toho druhu dovedností, které mohou zajistit jedině manažerští byrokraté a technokraté: regulace ekonomiky, sociální inženýrství, státní systém sociálního zabezpečení a vědecké, administrativní a kulturní funkce, starším státům kapitalistické éry v podstatě neznámé. Politickou elitu starších útvarů – třídu ovládající volené i jmenované úřady a příslušné politické organizace – stále výrazněji nahrazují manažerští byrokraté nového státu a političtí manažeři, kteří tyto nové, podstatně komplexnější, politické strany a organizace řídí. Podobný proces institucionálního nahrazování probíhá i v hospodářství usměřňovaném velkými korporacemi, které se ujímají také rolí menším (ale i větším) firmám předcházející éry neznámých: „vědeckého managementu“ výroby, vysoce technických hospodářských projekcí a vývoje, specializovaného managementu lidských zdrojů a spotřebitelů, stejně jako sociálních, politických a kulturních funkcí, které s jejich obchodní činností a zájmy přímo nesouvisí. Četné prvky popsaného procesu se přenášejí i do prostředí kulturních institucí s tím, jak masové kulturní organizace (univerzity, nadace, „think-tanky“) a ve vysokých nákladech tištěné noviny a časopisy vytlačují ty menší, místně vlastněné i řízené a rozvíjejí se nová, celostátně organizovaná a vysoce technicky náročná masmédiá jako film, rozhlasové a televizní vysílání.

V kulturní a ideologické rovině se boj mezi nastupující manažerskou vládnoucí třídou a upadající buržoazně-kapitalistickou třídou projevuje jako střet mezi tím, co se etablovalo jako primární manažerská ideologie, v USA a západním světě obecná označovaná jako „liberalismus“ a převažující ideologií staré kapitalistické elity, kterou jsme si zvykli nazývat „konzervatismem.“ Politického naplnění se manažerská revoluce dočkala v průběhu první poloviny 20. století, počínaje nadějným začátkem za vlády Woodrowa Wilsona, aby pak byla dovršena za F. D. Roosevelta během éry **Nového údělu (New Deal)** a za války. Stopy pokračujícího soupeření o moc nad společností mezi novým manažerským liberalismem a starším kapitalistickým konzervatismem se pak zřetelně projevují v politické a kulturní literatuře poloviny století. Inzerce *de facto* všech konzervativních a pravicových časopisů 50. a 60. let kupovaly takřka výhradně menší, lokální a jednotlivci vlastněné a provozované podniky. Reklamy v liberálních – zanedlouho mainstreamových – časopisech té doby si zpravidla platily společnosti ze seznamu *Fortune 500* nebo podobné velikosti, ovládané manažersky.

Tehdejší konzervatismus kladl důraz na práva a pravomoci států, moc Kongresu na úkor prezidenta, věrnost a sounáležitost s národem a národními zájmy namísto těch mezinárodních či globálních a zájmy menších, soukromě vlastněných a řízených společností proti rozsáhlejšímu manažerským způsobem řízeným korporacím. Hájil také tradiční náboženské a morální postoje a instituce, význam patriarchální rodiny a místních společenství a cenu národní, náboženské, regionální, rasové a etnické identity a rovněž tradiční kapitalistické ctnosti: píli, šetrnost, čestnost a integritu, podnikavost a odložení uspokojování potřeb.

Většina byznysmenů – včetně těch vyšších v rámci nastupujících manažerských korporací – se sice skutečně stavěla proti Novému údělu a intenzivně nenáviděla Franklina Roosevelta, už tehdy se ale našla spousta takových, kteří Roosevelta a jeho politiku podporovali. Politolog Thomas Ferguson ve svém díle určil sektor amerických obchodních zájmů podporujících Nový

úděl a s ním související reformy. Z tohoto „mnohonárodního bloku,“ jak jej Ferguson nazývá, se postupně vytvořilo jádro nastupující manažerské elity uvnitř velkých korporací. Blok podporoval nižší tarify, americkou hospodářskou pomoc Evropě a dohodu s odbory; patřily do něj odvětví náročné na kapitál spíše než na pracovní sílu: společnosti jako Standard Oil z New Jersey a General Electric závislá na obchodu s Evropou nebo mezinárodní banky. Korporace náležící k tomuto „novému bloku“ představovaly předvoj manažerského kapitalismu na cestě k hegemonii manažerského typu ekonomiky:

Tento novější blok sdružoval mnohé z největších a nejrychleji rostoucích korporací celé ekonomiky. Coby uznávaní tahouni odvětví s nejpropracovanějším managementem udávaly a ztělesňovaly tyto koncerny normy profesionality a vědeckého pokroku, které v té době rozněcovaly představitost nemalé části americké veřejnosti. Největší z nich také ovládly nejvýznamnější americké nadace, které postupně nabývaly stále silnějšího vlivu nejen na obecnou společenskou atmosféru, ale také konkrétně ovlivňovaly americkou politiku. Šíření „mnohonárodního liberalismu“ internacionalistů výrazně napomohlo také rozšíření liberálního protestantství; proces stratifikace novin, který vynesl na vrchol nástroj mezinárodních finančníků – list *New York Times*; vzestup kapitálově náročné rozhlasové sítě v prostředí mezinárodně zaměřeného prostředí východního pobřeží, které udávalo tón celé společnosti a rozvojem velkých zpravodajských časopisů. [13]

Politici experti, právníci a manažeři napojení na tento „blok“ podporovali a silně ovlivnili podobu reformních opatření Nového údělu, jako byl Zákon o sociálním zabezpečení (**Social Security Act**), Zákon o národní průmyslové obnově (**National Industrial Recovery Act**), Zákon o pracovněprávních vztazích (tzv. **Wagner Act**), opatření na podporu akciového trhu (např. „úvěry na marži“) a Bankovní zákon (tzv. **Glass-Steagal Act**).

Jako každá nová elita potřebovala i manažerská třída politickou formuli, která by vyjadřovala a ospravedlňovala její skupinové zájmy v konkurenci rivalů z řad starších kapitalistických elit. Pro novou třídu tuto úlohu plnilo to, co se vžilo pod označením „liberalismus,“ i když se objevila i jiná označení („modernismus,“ „progresivismus,“ „humanismus,“ a samotným Burnhamem vytvořený jednoduchý termín „New Dealism“). [14] Manažerský liberalismus zdůvodňoval zvětšování a centralizaci státu pod taktovkou exekutivy, nikoliv Kongresu, ústřední úlohu federální vlády – nikoliv vlád státních či místních, regulaci ekonomiky státem, zahraniční politiku intervencí po celém světě a internacionalizace namísto nacionalismu a izolacionismu, které upřednostňovala stará kapitalistická třída a vytvoření nové kultury, která sebe samu považovala za „pokrokovější,“ „svobodnější,“ „humanističtější,“ „vědecktější“ a „racionálnější“ než její předchůdkyně utvářená sociálními a morálními normami tradičního kapitalismu. Manažerská ideologie také pochopitelně demonizovala staré elity a jejich instituce a hodnoty jako „zastaralé“, „zpátečnické“, „tyranské“, „vykořisťovatelské“ a „úzkoprsé.“

Proto se stále výrazněji projevoval zásadní kulturní a ideologický rozpor mezi starou a novou elitou a jejich přívrženci. Stará elita byla víceméně ukotvena v tradičních společenských institucích, které sloužily jejím hmotným zájmům a zároveň se v nich odrážely její hodnoty a program. Svůj majetek a bohatství – základ své moci – nabývala prostřednictvím dědictví, a

proto měla logicky zájem na zachování jak majetkových práv, tak – řečeno dnešní terminologií – „rodinných hodnot.“ Skutečně, rodina, místní společenství, náboženské a etnické identity, kulturní a morální soustavy – které uznávaly a legitimizovaly vlastnictví, bohatství, společenskou kontinuitu, ctnosti jednotlivce, díky nimž lidé nabývali majetek a bohatství a konečně štíhlá vláda postrádající sílu výše vyjmenované ohrožit – tvořily mocenskou základnu tradičních elit a hlavní kulturní a ideologickou oporu jejich zájmů.

Poznámky:

[1] Mosca, *The Ruling Class*, str. 70.

[2] Ibid., str. 71.

[3] Definitivním zdrojem zůstává kniha Arthura O. Lovejoye, *The Great Chain of Being: A Study of the History of an Idea* (Cambridge: Harvard University Press, 1936). Viz také E.M.W. Tillyard, *The Elizabethan World Picture* (New York: Macmillan, 1944) a Lawrence Stone, *The Crisis of the Aristocracy, 1558-1640* (Oxford: Clarendon Press, 1965), kap. 3 *passim*, pro své užití vládnoucí třídou alžbětinské Anglie.

[4] James Burnham, *The Machiavellians: Defenders of Freedom* (New York: John Day Company, 1943), str. 91-92. Tato kniha dodnes zůstává zřejmě nejlepším úvodem do klasické teorie elit.

[5] James H. Meisel, *The Myth of the Ruling Class: Gaetano Mosca and the „Elite“* (Ann Arbor, Mich.: University of Michigan Press, 1962), str. 4. Viz také Geraint Parry, *Political Elites* (New York: Praeger, 1970), str. 31 násl., pro „jednotu“ elity.

[6] Suzanne Keller, *Beyond the Ruling Class: Strategic Elites in Modern Society* (New York: Random House, 1963), je klasickým vyjádřením teorie strategických elit. Viz také Arnold M. Rose, *The Power Structure: Political Process in American Society* (New York: Oxford University Press, 1967).

[7] James Burnham, *The Managerial Revolution: What Is Happening in the World* (1941; reprint ed., Bloomington, Ind.: University of Indiana Press, 1960), str. 82.

[8] Ibid.

[9] Ibid., p. 203; pro „technokratické hnutí Howarda Scotta, viz Daniel Bell, *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting* (New York: Basic Books, 1973), p. 349, n. 8.

[10] Alfred D. Chandler, Jr., *The Visible Hand: The Managerial Revolution in American Business* (Cambridge: Harvard University Press, 1977), str. 584, n. 3, a str. 491.

[11] Geoffrey Barraclough, *An Introduction to Contemporary History* (Baltimore, Md.: Penguin Books, 1964), str. 50-51.

[12] Thomas Ferguson, „Industrial Conflict and the Coming of the New Deal: The Triumph of Multinational Liberalism in America,“ in Steve Fraser and Gary Gerstle, eds., *The Rise and Fall of the New Deal Order, 1930-1980* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1989), str. 9. Ferguson chápe střet nad Novým údělem ztělesněný postavami Morgana (proti-Rooseveltovi) vs. Rockefeller (pro-Roosevelta).

[13] Burnham, *Managerial Revolution*, str. 196 a násl.

Článek Samuela Francise byl poprvé publikován pod názvem Racial Disposition and the Managerial Revolution ve sborníku *Race and the American Prospect*, 2005. Překlad převzat z

Proč americká vládnoucí třída zrazuje svou rasu i civilizaci: část 2. –
Teorie elit a manažerská revoluce | 10

článku [Why the American Ruling Class Betrays Its Race and Civilization](#) vydaného Radix Journal 25. srpna 2015.